

Intervija ar J. Urbanoviču

Vai «Austrumu partnerība» pārdzīvos Ukrainas notikumus?

Rīga,
21/05/2014

Baltijas forums savu starptautisko ikgadējo konferenci rīkos 23. un 24. maijā Jūrmalas viesnīcā Baltic Beach Hotel. Tās pamattēma ir «Austrumu partnerības iespējas un izmaksas». Šogad Jūrmalas konference ir viena no platformām starptautiskajai diskusijai par to, kādi citi risinājumi bez militāras konfrontācijas ir iespējami Ukrainas krīzes atrisināšanā. BF dibinātājs un konferences organizators Jānis Urbanovičs foruma preses dienestam sniegtajā intervijā ieskicē šīs problēmas mērogus un saknes.

Karu cēlonis - nekontrolētas elites?

- Šodien, kad piedzīvota traģēdija Odesā un notikumi Krimā, pats jēdziens «Austrumu partnerība» jau šķiet kļuvis arhaisks - kā atbalss no kāda jau aizgājuša laikmeta. Katru dienu masu mediji mūs bombardē ar ziņām un TV sižetiem par jauniem ultimātiem, ar politiķu runām par nopietnākām sankcijām. Saspīlējums pieaug. Eiropas politiskajā dienaskārtībā «karš» ir neierasts termins, tomēr, šķiet, tas kļūst arvien reālistiskāks. Jūsprāt, cik pamatota ir šāda sajūta?

- Diemžēl pamatota. Vēl vairāk, tagad nākas vaicāt: būs vai nebūs Trešais pasaules karš? Šodienas notikumos ir saskatāmas paralēles un analogijas ar notikumiem, kas iesākās pirms simts gadiem, atskatot šāvieniem Sarajevā. Ziniet, tā ir biedējoša gadaskaitļu maģija, šie «1914 - 2014». Gluži kā toreiz, politisko situāciju nokaitē tie ļaudis, kuri īstu karu nav redzējuši, nezina tā šausmas. Televīzijas skatītāju pamatmasa cer, ka tas viss, ko mums rāda, ir kaut kāds virtuāli kibernetisks karš. Viņi netic tam, ka draudi ir reāli. Jā, cilvēki jūt līdzīgu notiekošajam, bet nespēj aptvert tā nopietnību.

Šodien mēs redzam, kā sazēlusi agrāk sētā naida sēkla. Apmātība un pat sajūsma, ar kādu šodien vieni ukraiņi nogalina citus, biedējuši līdzinās tam, kas notika pirms gadsimta.

- Vai tomēr tā nav lokāla, izteikti ukrainiska traģēdija?

- Nē. Pirmais brīdinājuma zvans Eiropai atskanēja Dienvidslāvijā, kad pēkšņi nupat vēl mierā dzīvojošās zemēs sāka līt asinis. Sabrūkot «Eiropas sociālismam» - šī jēdziena plašākā nozīmē, brīvībā izlauzās necilvēcīgs lenaids, kas barojās no bezspēka, apātijas un vilšanās. Tas ir demokrātisko vērtību krīzes rezultāts. Demokrātija, kā to formulēja Linkolns - «tautas valdība, valdība no tautas, valdība tautai», ir beigusī pastāvēt. Tā nav pieprasīta ne varā jeb «krātijā», ne pašā tautā jeb «dēmosā». Demokrātija ir tikai instruments manipulācijām ar sabiedrisko domu. Uzvar tie, kuri balss skan skaļāk un pārliecinošāk, bet elites, dzīvojot ar pārliecību, ka neviens tās nekontrolē, izbauda savas visatļautības un nesodāmības apziņu. Mūsdienu pasaulē nav neviena, ko apbalvot ar tautu draudzības ordeni. Senā gudrība, ka slikts miers ir labāks par krietnu ķildu, skan kā tukša abstrakcija.

Krievija - Eiropa. Jau pretinieks, bet vēl nav ienaidnieks

- Krievija šodien Eiropas Savienībai šķiet pretinieks, taču joprojām tā netiek atzīta par ienaidnieku. Vai Rietumu pasaule ir nonākusi pie pārliecības, ka spēka pielietojums ir vienīgā pielietojamā un iedarbīgā metode?

- Katrs par sevi, tikai Dievs debesīs par visiem - tāds ir pats populārākais politiķu uzvedības modelis. Neviens nekam neuzticas. Neviens netic sava kaimiņa labajiem nolūkiem. «Es jau no laika gala zināju, ka tev nav taisnība, ka tu esi ienaidnieks» - šis princips ir saskarsmes pamatā. Tātad - vēl nešaujām, bet vienmēr turam uz gauda.

- Vai, fonā nepārtraukti skatot naidīgai retorikai, Krievijas un Rietumu attiecību saspīlējums arī objektīvi palielinās līdz ar katru jauno sankciju?

- Pavisam nesen, pagājušā gadsimta otrajā pusē, Solženicins sapņoja par dialogu ar Rietumiem. Viņš devās uz Ameriku ar pārliecību, ka Rietumi ir pret «sovjetiem». Tur nokļuvis un padzīvojis, rakstnieks saprata: nē, Rietumi ir pret krieviem.

Krievijas Federācija Rietumiem nav draugs, un tas tiek teikts atklāti. Vai kādreiz bijusi draugs? Domāju, nē. Rietumi izmantoja Krievijas vājumu, rotaļājās ar tās ambīcijām, izmantoja tās spēku savās interesēs. Taču nekad neuztvēra Krieviju kā sev līdzīgu, savukārt tā samierinājās ar šādu attieksmi - pavisam apzināti vai nevilšā naivumā, neredzot citu ceļu vai pielāgojoties situācijai...

Kad Eiropas Savienība pirms pieciem gadiem uzsāka programmu «Austrumu partnerība», Krievijā to uztvēra kā centienus atšķēlēt no pēcpadomju tirdzniecības un ekonomisko sakaru bloka visus Neatkarīgo Valstu Savienības partnerus un panākt KF izolāciju ne tikai Eiropā, bet arī visā pēcpadomju telpā. Atcerēsimies, ka visas sešas valstis, kas joprojām ir šīs partnerības programmas objekts - Baltkrievija, Moldāvija, Ukraina, Armēnija, Azerbaidžāna un Gruzija -, tobrīd ietilpa NVS.

Krievijai būtiskas šķiet arī izmaiņas pašā eiropintegrācijas procesā. Ja agrāk sākotnēji notika ES paplašināšanās, bet pēc tam valsts izvēlējās iestāties NATO vai palikt ārpus šīs alianses, tad tagad prioritāte mainās. Vispirms jaunpienācējs slēpjas zem Ziemeļatlantiskā « lietussarga», bet pēc tam veic sarunas par ekonomiskās sadarbības noteikumiem. Tāpēc Krievija uzskata, ka «Austrumu partnerības» mērķis ir panākt, ka sešas valstis pie tās robežām tiek iekļautas Eiropas ietekmes zonā un pakāpeniski sarauj savas attiecības ar Maskavu.

Who is Mr. Europa?

- Kad mēs piesaucam Rietumus, vai ar to tiek domāts kaut kas vai kāds konkrēti: Brisele, Vašingtona, Berlīne, viens vai otrs politiskais līderis? Kāds, kuram var piezvanīt, lai atrisinātu akūtu problēmu?

- Rietumi ir viss, kas atrodas no rietumiem no Zilupes. Kam zvanīt? Te man nav atbildes. Baidos, tās nav nevienam. Eiropa nav vienota. Vēl vairāk, nav nevienas politiskās dienaskārtības jautājuma, kurā Eiropa ieturētu kopēju pozīciju.

Piemēram, patlaban saistībā ar Ukrainā notiekošo Skandināvijas, Polijas un Baltijas valstu nostāja ir šāda: mēs esam ar Maidanu, bet visi pārējie ir teroristi. Šāda pozīcija sakņojas tikai un vienīgi rusofobijā, nevis kvēlās jūtās pret «Labējo sektoru». Taču šāds stāvokļa redzējums Eiropā nav dominējošais.

Brisele patlaban ir ļoti neērtā stāvoklī, jo tās rīcībspēja ir ierobežota. Notiek varas nodošanas process - Eiroparlamenta vēlēšanās, pēc tam tiks veidota jaunā ES vadība. Līdz gada beigām tiks dzīvots gaidīšanas režīmā.

Patlaban Eiropas Savienībai būtībā ir trīs tālākās evolūcijas ceļi: galīgi pārvērsties par bagātu egoistu klubu; apzināties sevi kā nāciju sadraudzību, kas rūpējas par savu dalībnieku drošību; vienkārši degradēties par tirdzniecības savienību. Tas drīzumā nozīmē grūtas, nepatīkamas pārrunas starp ES dalībvalstīm un komplikētus lēmumus.

lenaida histērija

- Vai politiķi vēl pārvalda situāciju - vai arī situācija jau valda pār politiķiem?

- Es ļoti ceru, ka savos vērtējumos un prognozēs esmu pārāk kategorisks. Taču ieslēdziet televizoru, ieejiet internetā: histērijas eskalācija norit ar pilnu jaudu. Diskusijas par to, vai krievs ir bīstams latvietim, jau notiek vairs ne tikai no Saeimas tribīnes. Bailes no Krievijas intervences tika kultivēts ilgi un efektīvi nostrādāja pirms katrām vēlēšanām. Taču kas ir interesanti: tik un tā nav īstas ticības tam, ka kāds tiešām mums uzbruks. Toties mēs pēkšņi baidāmies no saviem kaimiņiem, kolēģiem, paziņām - Latvijas krieviem. Pēkšņi tiek runāts par to, kā gan mēs paši justos, ja šodien būtu viņu vietā pēc ceturtdaļgadsimta, kas nodzīvots diskriminācijā bez pilsonības un bez tiesībām? Daudzi latviešu politiķi rīkojas noziedzīgi, uzkurinot manā tautā bailes no krieviem. Šie cilvēki nav nekādi naivuļi un skaidri apzinās, ka bailes vienmēr rada agresiju.

Kad cilvēki sarunājas, viņi netēmē

- Vai šādos apstākļos vairs ir vērts censties saglabāt to, kas brūk? Vai vajag runāt, kad neviens nav gatavs klausīties, - un par ko vispār runāt? Kāpēc diskusija nepieciešama tieši šeit, Jūrmalā?

- Kamēr divi cilvēki sarunājas, viņiem nav vajadzības un arī vēlmes vienam otru turēt uz grauda. Baltijas forums nav ierēdņu sanāksme, kur visus ierobežo viņu amats un rangs, padarot diskusijas formālas. Šis nav arī statusa pasākums, kurā «viņi» atrāda sevi publikai. Visus šos gadus, bet jo īpaši patlaban, mēs pulcinām ekspertus - tos, kuri savās valstīs gatavo valdības lēmumus un ietekmē to saturu. Mēs nodrošinām diskusiju platformu, kur cilvēkiem satikties, apspriest aktuālās problēmas, formulēt savu viedokli par tām un piedāvāt iespējamus risinājumus. Tā ir mūsu galvenā misija. Foruma viesi, kuru skaitā ir arī tie, ko mums rekomendēja ielūgt Latvijas Ārlietu ministrija, ir cilvēki ar reālu ietekmi. Organizācijas, ko viņi pārstāv, pilda valdību vai starptautisku institūciju pasūtījumus, monitorējot pasaulē notiekošos procesus un sagatavojot analītiskus vērtējumus. Uz Latviju viņi dodas ne tikai ar savu valdību ziņu, bet gan ar to svētību. Tomēr mēs esam pacentusies, lai konferencē Krieviju pārstāvētu ne tikai oficiālās pozīcijas paudēji, bet arī opozicionāri.

Konferences dalībniekiem tiks piedāvāti unikāli priekšlasījumi. Tiks analizēti dažādi scenāriji notikumu iespējamai attīstībai Austrumeiropā un Kaukāzā. Cik maksās Muitas savienības izveide? Cik lielas summas no ES budžeta prasīs «Austrumu partnerības» plānu realizācija? Kādas ir Ukrainas rekonstrukcijas izmaksas? Kāda ir kara cena? Uz šiem jautājumiem atbildēs zinātnieki, nevis politiķi. Latiņu sev esam uzcēluši iespaidīgā augstumā.

Kā BF prezidents es ceru, ka skaitļi, kurus uzzināsim, un priekšstats par iespējamās konfrontācijas seku apjomiem liks politiskajā krīzē iesaistītajām pusēm sākt dialogu. Šodien ir jāizmanto jebkura iespēja, lai iekrātās problēmas atrisinātu mierīgi, lietišķi un efektīvi, jo šķiet noziedzīgi ļauties bezdarbībai šajos apstākļos.

- Pateicamies Jums par atklāto interviju.